

Дејноста на Климент Охридски навистина е огромна и се простира на повеќе области од духовниот живот. Анализирајќи ја неговата активност, особено во Македонија, го потврдуваме неговото опромно значење и не само за просветувањето на масите, не само како книжевен деец, ами и како доследен едномисленик на Кирил и Методија.

Георги СТАЛЕВ

1

КУЛТУРЕН ЖИВОТ

Јануари
1966

КУЛТУРЕН ЖИВОТ

КУЛТУРА, УМЕТНОСТ, ОПШТЕСТВЕНИ ПРАШАЊА

ИЗДАВА КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНАТА ЗАЕДНИЦА
НА МАКЕДОНИЈА

ГОДИНА XI БРОЈ 1 — ЈАНУАРИ 1966

ВО ОВОЈ БРОЈ:

— ГЕОРГИ СТАЛЕВ: Климент Охридски (835-916) — 1

— КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ: Пофално слово на Кирил — 4

ТРИБИНА НА „КУЛТУРЕН ЖИВОТ“

— ЕСТЕТСКО-ЛИКОВНОТО ОБЛИКУВАЊЕ НА НОВО СКОПЈЕ — 6

АКТУЕЛНОСТИ

— КСЕНИЈА ГАВРИШ: Атмосфера за книгата — 9

СОВРЕМЕНА ПРОЗА

— ТАШКО ГЕОРГИЕВСКИ: Пелагија 12

ПОГЛЕДИ

— ТОМЕ МОМИРОВСКИ: Писателот и општеството — 14

ПОРТРЕТИ

— ПАСКАЛ ГИЛЕВСКИ: Јордан Грабулоски — 16

ОД РАЗНИ МЕРИДИЈАНИ

— РЕНЕ ХИГ: Модерната уметност не е нешто апсолутно — 20

МИНАТОТО ВО ДОКУМЕНТИ

— ХРИСТО АНДОНОВСКИ: Движење за македонска држава во Швајцарија — 22

МАЛИОТ И ГОЛЕМИОТ ЕКРАН

— ИЛЈАМИ БМИН: Скопското ТВ студио во 1965 — 23

ОСВРТИ И БЕЛЕШКИ

— ЈОРДАН ЛЕОВ: Рашиновите средби — 24

— БРАНКО ВАРОШЦИЈА: Во знак на битови песни — 25

— ИЛИЈА МИЛЧИН: Драмската смотра во Штип — 25

— ДРАГАН ТОПЧИЕВСКИ: Три друштва — три јубилеи — 27

ПИСМА НА СЛАВНИ ЛУЃЕ

— ТОМАС МАН: за своите сфаќања 29

ИЗБОР НА КНИГИ

— ЈОСИП БРОЗ ТИТО: Собрани дела — 31

— ЈОВАН КОТЕСКИ: Тежина — 32

ДРАМСКИ ПРИЛОГ

— АУГУСТ СТРИНБЕРГ: Татко — 33

Технички уредник:
Благоја Наумовски
Коректор:
Милан Трајков

Уредува Редакциски одбор

Главен уредник: Борис ВИШИНСКИ

Одговорен уредник: Перо КОРОБАР

Редакција и администрација зграда на општествените организации IX кат — Скопје, Пошт. фах 85 (Тел. 34-963)

РАКОПИСИТЕ НЕ СЕ ВРАќААТ

ПРЕТПЛАТА:

ГОДИШНА 15 Н. ДИН. (1.500 СТАРИ)

ЗА СТРАНСТВО 30 Н. ДИН. (3.000 СТАРИ)

Цена на примерокот 1,5 н. дин. (150 стари)

Чековна сметка 401-608-254

НА НАСЛОВНАТА И ПРЕТПОСЛЕДНАТА СТРАНА

Ванчо Горчиев:
Жена на прозорец

Одговори на
Радован Павловски

Печатница „Нова Македонија“ — Скопје, Булевар ЈНА — 68
за печатницата: Франц Кулеванов

Рене Хиг

Модерната уметност не е нешто апсолутно

ИЗГЛЕДА дека сè е кажано за модерната уметност. Ни една естетика не предизвика толку коментари, парафрази и заклучоци. Иднината, сепак, можеби, си задржала право за неа да мисли поинаку и на начин кој би не изненадил. Можеби, веќе е време да се согледа различното мислење кое ќе се прифати и кое ќе внесе светлина за која ние никогаш не би биле способни.

Не станува збор само за негирање на претераните и нетолерантни мислења што ги противставила ревносните лица и оние кои презираат до фанатизам. Но, тогаш кога критиката се потчини на најголемата можна објективност, модерната уметност беше сметана како затворен систем, кој даваше на уметничката креација нов поттик што се базираше врз нови принципи и што го следеше неговото прогресивно трагање преку поврзаноста на искуството и експериментите, сè повеќе и повеќе смели и радикални. Се појавува и се развива во границите на минатото како еден облак кој избива и создава еден планетарен свет што третира околу својата оска, покорувајќи се на сопствените закони.

На тој начин се создаде едно цело толкување, кое се примени за одредување на општопознатите концепции врз кои се засноваше некогашната уметност. Тогаш, таа почна нив да ги отфрлува со зголемена обемност и во таква мерка за која беше свесна, и благодарейќи на тоа негирање, таа дојде до нејзиното основање. Потоа, таа нив ги замени со други поафирмирани и радикални.

Оттогаш развојот на модерната уметност продолжува како фазите совршено осиромашени од едно размислување носено сè подалеку од својот логичен од, преку алтернативи, избори, контрадикции, во вид на дијалектична поврзаност и совршено склопена.

По сè изгледа дека оттогаш модерното движење се развива како движењето на еден механизам кој ја проширува својата моќ на работење. Оддалечувајќи се методично од својата појдовна основа, тоа неизбежно напредува, што го води сè повеќе и повеќе напред во непознат правец. Без какво и да е сомнение, познавањето на неограничениот прогрес што го донесе XIX век, убеден во својот триумфален растек кон иднината, длабоко го всади овој начин на гледање на современата уметност.

Таа може да биде само уметност на современите кои ја прифаќаат играта и во неа ги применуваат правилата. Таа, во историјата, е на сите тие „учесници“ на едно интелектуално движење,

уметничко или политичко: средновековниот теолог, теоретичарот на ренесансата, приврзаникот на романтизмот не постапуваа поинаку. Тие се приврзаа со цел да ги развијат последиците на системот, без да ја доведат во сомнение неговата основаност; тие ја примија чисто и просто неговата намалена поврзаност или неговото надавање на еден напредок што имаат задача да го следат.

Секако, овој прв став е интересен. Тој дури е добар за продлабочување на природата и внатрешната логика на системот. Тој станува арбитар во онаа мерка во која тој поаѓа од постулатот дека овој ексклузивен систем, од кој и да е друг, е дефинитивен, како да успеал да ја достигне апсолутноста непозната дотогаш.

Значи неопходно е да се комплетира и контролира со некој друг став без кој не може да се има целосно познавање. Наместо да се постави во внатрешноста на системот, како што тоа би го направил граѓанинот на еден опколен град со видовишта кој би претендирал да објасни сè без некогаш да излегол од него или да погледал надвор од него, низ самата структура и самиот внатрешен развој,

ЈОРДАН ТРАВУЛОСКИ:
Никола Карев

она што ќе го натера да даде несразмерна важност, заправо исклучителна, на локалните проблеми, напротив, важно е да биде надвор за да ја согледа релативната положба во однос на целокупноста што се вика историско траење. Опколениот град, тогаш го зазема она место во општата географија што не му припаѓа. Тогаш, познавањето на мрежата на неговите улици е комплетирано со познавањето на условите и надворешните околности, на патиштата преку кои се пристигнува во градот и преку кои се напушта. Целокупниот распоред на теренот каде што тој се наоѓа ја објаснува широко, заедно со неговите внатрешни потреби дури и неговата структура.

Би било чудно граѓаните од овој град да се доволат со оваа положба што ја намалува нивната важност, за нив исклучителна, а која му дава на градот релативно место. Впрочем, неопходно е да се ослободат од илузијата дека тој е центар од каде што може сè да се предвиди. И покрај нивните протести, понекогаш гневни, сепак, потребно е да се испита оваа друга перспектива, Впрочем, како и нивната, зашто обете даваат дополнителни информации. Дали не се знае каде, единствено, би-некуларната визија го открива релјефот на работите?

* * *

ДА ДОДАДЕМЕ дека второто мислење дава особена целисходност на нашите денови, не само затоа што исклучително многу е користено првото мислење, па затоа што „модерната уметност“ изгледа дека ја исполни битната фаза на својата судбина. Таа покажува недвосмислени знаци на исцрпеност или повторување. Се чини дека таа бара подновување кое се постигнува мошне тешко. Којгоде да го следел нејзиниот од повеќе години, бездруго, ќе забележи, дека најновите движења ја загубија нивната новаторска моќ и претставуваат повторување адаптирано на сегашните услови.

Поп-артот, со кој американската школа се профали, во 1963 година, дека ги обнови уметничките податоци, на пример, го внесе во употреба така наречениот принцип „Ready-made“ на Марсел Дишамп. Значи Дишамп го изложи во САД во 1913 година, или половина век порано. Впрочем, тој не е сам кој може да го бара првенството, ако неговото патување во САД го одредува тоа како најситурен извор: од 1914 година, Мртвата природа на Алберто Магнели покажуваше празно шише, леген од камен итн. претставени такви какви што сè. Во исто време Пикасо веќе имаше реализирано кулинарски слики насликани на дрво кои не дозволуваат повеќе ништо да се очекува од Олденбург, освен електричната опрема...

Постои друг знак каде што се открива измореноста на почетниот елан: многу е повикуван законот на забрзувањето на историјата кој ги раздвижува новостите и нередите и од кое произлегува како последици брзото продолжување на иницијативите на авангардата. Всушност, фовизмот, кубизмот, дадаизмот, надреализмот, апстракцијата ги зачестија прекините на ритмот без преседан. Но, како да не се забележи полустатистијата што се појави по војната и која можеше да се замаскира само со усни докажувања? Пред Поп-артот друго новаторско движење беше Акцијата — Пентинг или како што ја наречуваат „гестикларна апстракција“. Таа се појави пред дваесетина години, со Американецот Полос. Таа опфаќа плејада од околу петнаесетина уметници меѓу кои: Харгунг, Сулаж, Матие и многу други кои ѝ дадоа форми адаптирани на различни лични изрази. Значи овие форми битно не се изменија.

Петнаесет години! Овој период на време им беше доволен на фовизмот, експресионизмот, кубиз-

мот, надреализмот да се заменат и да го покажат есенционалното во нивниот придонес!

Оттогаш ветеното забрзано темпо го заменува имобилност. Не е ли тоа знак на осиромашување на веќе лансираното?

Поинаку кажано, лажливата надеж за враќање во минатото со што поединци се улулжуваат пред да бидат за секогаш исклучени, слободно можеме да се запрашаме дали еден циклус не е на пат да заврши и дали не подготвува терен за еден нов поинаков и се уште непредвиден?

ОТТОГАШ не станува ли спортно и итно да се опфати во целост она што треба да се изврши, зашто уметноста во голема мера ја загуби брзината, значи својата креативна моќ, признавајќи го тоа преку барање на нови импулси за повторно преземање и оживување на старите истражувања?

Од двете мислења со кои студијата може да се наложи, првото, интерно мислење се наметнува уште во почетокот зашто овозможува да се дојде до неопходното сознание, значи реализација на тенденциите кои претендираат да се формулираат.

Второто мислење, сега, треба да ја преземе иницијативата зашто неговото време е дојдено. Всушност, ако е прерано да се зборува за биланс, тогаш треба да се постави во неговата историска положба она што наскоро ќе претставува фаза и ќе треба да се раѓира меѓу другите и на своето место — но не, како што веруваат современите, со наивност сосема нормална, со излез и речиси со заклучок на историјата на уметноста.

Наближува моментот кога во историјата на уметноста ќе може да се види само една глава дополнителна и привлечна со својата новост врз која страницата ќе се заврти. Со ова не сакаме да кажеме дека таа ќе остане за долго избришана. Ни една глава не се уништува и сите, дури и со нивните претерувања, тежат врз она што ги следи и ги дополнува.

Ако се подготвува неизбежна новина, би било корисно да се олесни нејзиното доаѓање, давајќи ѝ го точно нејзиното место и во однос на една естетика која, во ентузијазмот на своето откритие, верува, ни повеќе ни помалку како сите други пред неа, дека е апсолутна.

Димитар Гогов

Игра

Птиците ги остават дрворедите
Носејќи парче небо во клунот.
И заминуваат пеејќи диво.
Денес не ќе го видам крстопатот.
Ветерот блеснува на црвена трака.
И нема да лудува долината.
Денес ќе барам патоказ во нечији очи.
Знам ќе умрам победен со ударот
Од тврдиот палец на безимено срце.
Заковен ќе бидам на лист
Со разголените раце на каменот.
Моме, очите ти пеат
Оросени од правта на сонцето.
И нема да има сон за тебе.
Фрли го времето по мене
Со гранка од вишна црвена.
Како трипалче чекав многу
Под високата стреја на просторот.
Под калинката на ладната чешма
Каде сега само штурците свират.